
Pankade konto-viirus

09. märts 2020

Tänapäeval ei kujuta keegi meist ette elu ilma pangakonto ja -kaardita. Pangakonto omamine tundub justkui põhiõigus, mis on eluks ja toimetusteks hädavajalik ning mida pangad peavad meile pakkuma. Samamoodi ei kujuta paljud meist ette, et mõnele pangakontole laekub igal hommikul 10 miljonit eurot, mis on lõunaks sealt edasi liikunud teistele kontodele ja isikutele. Ülekande põhjust, raha saatjat ja saajat väga tihti teada ei olegi.

Dilemma, mille ees hetkel oleme, peitub nende kahe olustiku vahel. Kuidas peaks pank käituma? Kas ta peaks võtma ette lihtsama tee ja iga kahtluse korral sulgema inimese ligipääsu kontole ning mitte osutama talle teenust? Või peaks pank otsustama keerukama valiku kasuks ning investeerima süsteemidesse ja protsessidesse, mis aitavad teha ka tegelikult vahet pahalasel ja tema toimetamistel ning tavapärastel klientidel? On mitmeid näiteid, kus pangad tõesti lähenevad kirjeldatud dilemmale „kirvemeetodil“ ja tagajärjeks on kontode sulgemised ja kontode avamisest keeldumised. Seda ka neis oludes, kus vast targema lahenduse korral ei olekski tekkinud küsimust, kas inimesele teenust osutada. Paraku ei toimi hetkel kõige paremini pangandusturul ka tavaline konkurents ehk siis normaalne äriline soov võita kliente ja osutada teenust. Samuti on pangandussektor liiga kontsentreerunud, panku on Eestis vähe. Selline olustik on kokku sattunud samale ajale, koos tõsiste etteheidetega pankade võitlusvõimele seoses musta rahaga. Kõik see seletab oluliselt valikuid, mida suured Skandinaavia pangad täna Eestis teevad ja ka seda, miks nende riskiisu on pigem väga madal. Tahe riskida on neil tihti isegi niivõrd madal, et see puudutab ka ausat majandustegevust Eestis.

Sealt jõuamegi konto-viiruse ajajärku, kus riigil tuleb tegeleda teemaga, millega ta normaalse ja terve konkurentsi olemasolul tegelema ei peaks. Sest normaalses oludes peaks pank oma ärimudelist tulenevalt tahtma inimestele ju teenust osutada. Seda mitte tehes ei ole ka ärimudel toimiv ega pank vajalik.

Eraldi küsimus on, kas ja kuidas riik sellistes oludes peaks käituma. Kas sundida panku inimestele kontosid avama või kohustada panku kontosid mitte avades põhjendama oma tegevust? Kas selline mikromanageerimine seaduse tasandil on tänases ajahetkes üldse mõistlik? Õiget vastust siin ei ole. Küll aga arvan, et teatav riigipoolne sekkumine tänastele oludele on mõistlik, see kannab sõnumit pankadele, et vajadusel riik kehtestab ennast ka sellistes küsimustes, kas ja kellel on konto pangas või mitte. Mida peaks riik aga jälgima, on see, et kontoavatuse nõude seadusesse kirjutamisega ei antaks pangandussektorile carta blanca't hoiduda kohustuslikest rahapesu tõkestamise nõuetest ja nende järgimisest. Soov kohustada panku seadusega inimestele selgitama, miks pank ei ole talle nõus kontot avama, tundub inimlikult arusaadav. Kuid on võimalus, et pank iga kord seda selgitada ei saagi, näiteks saladuse looriga kaetud rahapesukahtluste korral. Ka sellistel juhtudel peaks pangal olema piisavalt nutikad lahendused, mis aitavad konto avamisest keeldumist inimesele selgitada kaitstes samas infot, mida inimene sel hetkel teadma ei pea.

Olles ka ise pangas lehekülgede kaupa täitnud küsimustikke ja juureldes samal ajal erinevate küsimuste asjakohasuse ja vajalikkuse üle, tunnen siiski igapäevaselt kontot kasutades ja panga teenuseid nautides, et riiklik sekkumine konto-viiruse oludele on sõnumina vajalik. See suunab pankade fookust ja kohustab olema riskipõhisem. Samas olles lähedalt näinud ka seda, kuidas pangandussektor on oma liiga riskantsete käitumistega jätnud Eesti mainele veritseva haava, arvan, et lahendused kontoküsimusele peavad olema pigem kaks korda mõõdetud ja kaalutud. Seda põhjusel, et mitte tekitada olustikku, kus kõik need, kes ei peaks pangas kontot omama (uskuge, ka neid on!), seda siis justnagu seaduse toel saaksid nõuda. Targad ja kaalutud lahendused on vastus nii pankadele kui riigile neis oludes, kus täna oleme.

Siim Tammer, Finantsinspektsiooni juhatuse liige